

**TURİZM İŞLETMELERİNİN FİNANSMAN TEKNİKLERİNİ KULLANIMI:
İZMİR İLİ VE İLÇELERİNDE BİR ARAŞTIRMA*****Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ**

e-mail: mehmetakifoncu@duzce.edu.tr

Arş. Gör. Dr. İstemi ÇÖMLEKÇİ

e-mail: istemicomlekci@duzce.edu.tr

Arş. Gör. Muammer MESCİ

e-mail: muammermesci@duzce.edu.tr

Düzce Üniversitesi Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

Erhan COŞKUN

e-mail: erhan_coskun86@hotmail.com

Düzce Üniversitesi S.B.E., Turizm ve Otel İşl. A.B.D.

Özet

Döviz kuru, faiz, ticari ürün fiyat artışı vb. risklere maruz turizm işletmelerinin, yeni finansman tekniklerini ve türev ürünleri kullanım düzeyini belirlemek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu temel amacın yanı sıra, yeni finansman tekniklerinin sağlanabilme imkânları ve yeni finansman tekniklerinin kullanımı sonucu ortaya çıkan avantajların ve dezavantajların belirlenmesi alt amaçlar olarak belirlenmiştir.

Temel amaç ve alt amaçlar doğrultusunda nicel bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın evreni İzmir ili ve ilçelerinde faaliyet gösteren turizm işletmeleri olarak belirlenmiştir. Araştırmanın verilerinde anket tekniği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, turizm işletmelerinin finansal teknikler ve türev ürünler hakkında bilgi sahibi oldukları fakat bu yöntemlere ilişkin gelişmeleri takip etmedikleri belirlenmiştir. Ayrıca bu ürünlerin literatürde bahsedilen avantajları çalışma kapsamındaki işletmeler tarafından da onaylanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm İşletmeleri, Finansman Teknikleri, Türev Ürünler

* Bu çalışma 11. Ulusal Turizm Kongresinde sunulmuştur.

THE USE OF FINANCIAL TECHNIQUES IN TOURISM BUSINESS: A RESEARCH IN THE DISTRICT OF İZMİR PROVINCE

Abstract

The aim of this study is to determine the level of use of financial techniques and derivatives in hotel business which are exposed to financial risks such as exchange risk, interest rate risk, commercial product price increase risk. In addition to this main aim, to determine the advantages, disadvantages and opportunities of providing new financial techniques are identified as sub-goals.

According to this main aim and sub-goals, quantitative research has been done. The universe of the study is defined as tourism business operating in the districts of İzmir province. Survey technique was used in this research. At the end of the study, it is concluded that tourism business are aware of financial techniques and derivatives. And also they don't follow the improvements of these methods.

Keywords: Tourism Business, Financial Techniques, Derivatives

1. Giriş

Küreselleşen dünyada uluslararası ticaretin artması ile ülkelerin ithalat ve ihracat rakamlarında yaşanan değişimlere bağlı olarak dış ticaret fazlası ve açığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle ithalatı ihracatına göre fazla olan ülkelerde dış ticaret açığını azaltıcı etkiye sahip olan turizm gelirleri önem arz etmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de turizm gayri safi milli hasıla, ihracat ve dış ticaret açığı üzerinde etkin bir rol oynamaktadır (Demir, 2004: 327). Bu durum turizm endüstrisinin gelişmesine ve değişmesine neden olmaktadır. İşletmeler gelişen ve değişen turizm endüstrisi içinde var olabilmek, rakipleriyle rekabet edebilmek ve işletmelerinin sürekliliklerini sağlayabilmek için yoğun çaba göstermektedirler. İşletmeler gerek yatırım dönemlerinde gerekse faaliyet dönemlerinde sermaye gereksiniminden kaynaklanan finansal sıkıntılarla karşılaşmakta ve bu sıkıntıları yok etmek veya asgari seviyeye indirebilmek için finans piyasalarına başvurumaktadırlar. İşletmeler finansman gereksinimlerini karşılarken finansman maliyetine, elde etmek için harcanan zamana ve elde edebilme imkânına önem göstermektedirler. Buna paralel olarak finans alanında işletme ihtiyaçlarına cevap vermeye yönelik önemli gelişmeler ve değişimler yaşanmaktadır. 1980’li yılların başlarında yaşanan finansal yenilikler ile (Hirtle, 2007), Leasing, Factoring, Risk Sermayesi, Forfaiting, Türev Ürünler gibi teknikler kullanılmaya başlanmıştır (Mallin ve diğ., 2001). 1980’li yıllarda ülkemizde serbest piyasa ekonomisine geçilmesiyle, ülkemizde de bu tekniklerin kullanımı yaygınlaşmaya başlanmıştır (Yavuz, 2008).

İşletmelerin ihtiyaçlarına yönelik düşük maliyetli, uzun vadeli, sağlanabilme imkânı yüksek finansal araçlar geliştirilmiştir. Ayrıca döviz kuru, faiz oranı ve ticari ürün fiyat artışı gibi risklere karşı koruma sağlayabilecek türev ürünler işletmelerin kullanımına sunulmuştur.

2. Turizm Endüstrisi ve Turizm İşletmeleri

Turizm, sürekli yaşanan yer dışında, ticari kazanç dışı nedenlerle yapılan ve yirmi dört saati aşan veya en az bir gecelemeden oluşan geçici seyahat ve konaklamalar sonucu ortaya çıkan ekonomik ve sosyal nitelikli tüketim, olay ve ilişkilerin bütünüdür. Konaklama ve benzeri hizmetleri sunan tesisleri kapsayan statik unsur ile, seyahat ve

benzeri hizmetleri veren ulaşım sistemlerinden ve araçlarından yararlanılmasını kapsayan dinamik unsur olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır (Usta, 2009; 7).

Turizm sektörü, gelir, istihdam, yatırım, ihracat, ithalat veya buna benzer temel göstergeleri üzerinde olumlu etkiler sağlaması sebebiyle ülke ekonomisine katkıda bulunan önemli bir sektör haline gelmiştir (Ünlüören ve Tayfun, 2009). Özellikle turizm talebinde yaşanan mevsimsel artışlar sonucu turizm sektörü doğrudan ve dolaylı olarak istihdam sağlamaktadır (Jolliffe and Farnsworth, 2003)

Ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip bu endüstriyi oluşturan işletmeler faaliyetleri bakımından çeşitli sınıflandırmalara tabii tutulmaktadır. Bu sınıflandırmaların en geneli; konaklama işletmeleri, yiyecek-içecek işletmeleri, seyahat acenteleri ve ulaştırma şirketleri şeklindedir (Usta 2009).

İşletmelerin finansal davranışları işletmelerin büyüme ve varlığını sürdürmeleri için büyük önem taşımaktadır. Bir başka deyişle, işletmeler yatırım yaparak büyüyebilecekleri gibi sağlayacakları fonlar sayesinde de varlıklarını sürdürebileceklerdir. Ceylan ve Korkmaz (2008), bazı işletmelerin bu konuya önem verdiklerini, bazı işletmelerin ise sadece belli bir dönem içinde karlılığı önemsediklerine değinmişlerdir. Ayrıca, büyüyen işletmelerin finansman ve yatırım ihtiyaçlarının artacağını ve işletmeler arasındaki bazı finansal farklılıkların kullandıkları finansman yöntemleri sonucu ortaya çıkabileceğini vurgulamışlardır.

2.1. Turizm ve Finansman

Her işletmenin olduğu gibi turizm işletmelerinin de büyüebilmesi ya da mevcut yapısını koruyabilmesi için finansman ihtiyacı bulunmaktadır. Turizm işletmeleri gerek yatırım aşamasında gerekse faaliyet dönemindeki finansman ihtiyaçlarını finans piyasaları aracılığıyla karşılamaktadırlar. Bu piyasalarda var olan ürünlerin aktif kullanımı işletmelerin fon maliyetlerini azaltacak, performansını olumlu olarak etkileyecektir. Bu nedenle finans piyasalarındaki gelişmeleri takip etmeleri finansal performanslarına etki edecektir.

Turizm işletmeleri ülke ekonomisine çok büyük katkılar sağlamaktayken, turizm işletmelerinin bu katkılarını sürekli kılabilmesi için yatırım ve finansman ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Turizm işletmelerinin sermaye ihtiyacının karşılanmasında finansal teknikler önemli bir araçtır (Poyraz ve diğ., 2006).

2.2. Finansal Teknikler

İşletmelerin varlıklarını devam ettirebilmelerinde, piyasa koşullarında rekabet edebilmelerinde ve nihai amaçları olan kar hedefine ulaşabilmelerinde aldıkları finansman kararlarının etkisi yüksektir. Bu nedenle işletmeler finansman konusundaki kararlarını verirken finansman tekniklerine de başvurumaktadırlar.

Poyraz ve diğ. (2006) finansman tekniklerini; Leasing (Finansal Kiralama), Factoring, Risk Sermayesi, Forfaiting, Barter, Opsiyon, Forward, Futures, Swap olarak sıralamıştır.

2.2.1. Finansal Kiralama

Avrupa Leasing Birliği (European Leasing Association) tarafından yapılan tanıma göre, finansal kiralama; belirli bir süre için kiralayan (lessor) ve kiracı (lessee) arasında imzalanan ve kiracı tarafından seçilip, kiralayan tarafından satın alınan bir malın, mülkiyetini kiralayanda, kullanımını ise kiracıda bırakan bir sözleşmedir. Malın kullanımı belirli bir kira ödemesi karşılığında kiracıya verilmektedir (Öncü ve diğ., 2008).

Türkiye Bankalar Birliği, (2010) verilerine göre dünyada 2008 yılında 266.676 adet, 2009 yılında ise 354.688 adet işlem yapılmıştır. İşlem hacmi ise 2008 yılında 644 Milyar dolar iken 2009 yılında 600 Milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Dünya çapında işlem sayısında %33'lük artış olmasına rağmen işlem hacminde toplam işlem hacminde %7'lik bir düşüş yaşanmıştır. Ülkemizde ise 2008-2009 yılları arasında yapılan işlem adedi 19.878'den 6.197'ye düşmüştür. Aynı dönemde işlem hacmi ise 5.3 Milyar dolardan 2.2 Milyar dolara gerilemiştir. BDDK (2010) verilerine göre hizmet sektöründe yapılan leasing işlemlerinin %2,75'i turizm endüstrisi işletmeleri tarafından yapılmaktadır.

2.2.2. Factoring

Factoring belli bir iskonto karşılığında ticari alacakların satılması esasına dayanan kısa vadeli finansman tekniği olarak tanımlanmaktadır (Soufani, 2001: 37).

Ülke genelinde factoring işlemlerinin sektörel dağılımına baktığımızda, BDDK 2010-6 verilerine bakıldığında tarım sektöründe 189.379 TL'lik, imalat sanayi sektöründe 8.430.934 TL'lik, hizmet sektöründe ise 3.176.224 TL'lik işlem yapılmıştır. Bu işlemlerin sadece % 0,9'luk kısmının (109.158TL) turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmeler tarafından yapıldığı görülmektedir (BDDK, 2010).

2.2.3. Risk Sermayesi

Risk sermayesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ve yeni girişimcilerin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik oluşturulan bir finansman aracı olarak görülürken, fon fazlasına sahip yatırımcıların gelişme potansiyeli yüksek olan ve orta ölçekli işletmelerin oluşumu ve faaliyete geçmesi için yaptıkları uzun vadeli bir yatırım aracı olarak da ifade edilmektedir (Poyraz ve diğ., 2006).

2.2.4. Forfaiting

Forfaiting, geri dönme (rücu) hakkı olmaksızın, alacağın satın alınması yoluyla, sabit faizli ve genellikle orta süreli bir dışsattım finansman tekniği olarak da tanımlanabilir. Forfaiting, genellikle orta süreli işlemler için uygulanmakta, bu süre beş-yedi yıla kadar uzayabilmektedir (Akgüç, 1998).

2.2.5. Barter

Basit bir ifadeyle “takas” şeklinde tanımlanan barter sistemi aslında daha geniş bir anlama sahip bulunmaktadır. Örneğin, Kırılıoğlu, (2005) çalışmasında, barter sisteminin çok sayıda alıcı ve satıcıyı karşı karşıya getirerek geniş bir pazar oluşturan, bu alıcı ve satıcıları belli kurallar çerçevesinde ve belli kriterlere göre bir araya toplayan, alıcı ve satıcının karşılıklı ilişkilerine düzenleme getiren, hem alıcının hem de satıcının haklarını ve sorumluluklarını belirleyen bir sistem olduğunu belirterek bu sistemin bir takas işleminden daha fazla özellikleri barındırdığını vurgulamıştır.

2.2.6. Forward

Vadesi, miktarı ve fiyatı önceden belirlenmiş bir menkul değer veya bir malın ileri bir tarihte teslimini öngören anlaşmalar forward anlaşmaları olarak nitelendirilirken, fiyatlarda olabilecek dalgalanmaların doğurabileceği belirsizliklere karşı, yararlanılabilecek bir riskten kaçınma veya korunma tekniği (hedging) olarak da tanımlanmaktadır (Usta, 2008).

2.2.7. Futures

Fiyatı bugünden sabitlenmesi şartıyla belli bir spot ürünün ileri bir tarihte teslim edilmesini ya da teslim alınmasını öngören sözleşmelerin satıldığı organize piyasalarda yapılan işlemlerdir (Chambers, 2007). Başka bir bakış açısıyla, futures sözleşmeler organize borsalarda gerçekleştirilen forward işlemleri şeklinde de düşünülebilmektedir (Özalp, 2003). Acworth ve Burghardt (2010), çalışmasında dünyada 2009 yılında 8.179.106.145 Milyar dolarlık işlem yapıldığını belirtmiştir.

2.2.8. Opsiyon

Opsiyon sözleşmesi, iki taraf arasında yapılan, taraflardan birinin, gelecekte bir malı veya varlığı sabit bir fiyattan alma veya satma hakkını elde etmek ve bu hakkı istediği zaman kullanabilme imkanına sahip olmak için prim ödediği sözleşmedir. Opsiyonların riski azaltma özelliği sınırlı piyasalar hızlı bir gelişme göstermesindeki en büyük etkidir. Genel olarak opsiyonlar, sahibine belirli sayıda bir menkul kıymetin veya malın, önceden belirlenen bir fiyattan, belirli bir süre içerisinde alım veya satım hakkını veren sözleşmedir (Ceylan, 2003; 303–304). 2009 yılında dünyada 9,520,925,954 Milyar dolarlık opsiyon işleminin gerçekleştiği görülmektedir (Acworth ve Burghardt, 2010).

2.2.9. Swap

Swap sözleşmeleri, iki taraf arasında yapılan faiz ve anapara ödemelerinin, koşullarını önceden belirleyerek, değişimi sağlayan bir finansal işlemdir. Swap işleminde bir para birimi başka bir para birimi ile aynı gün içerisinde değiştirilmektedir. Ancak, bir vadeli işlem çeşidi olan swapta, satılan para birimi ileriki bir günde ters bir işlemle geri alınmaktadır. Swapta amaç, faiz oranları ile döviz kurlarında kaydedilen dalgalanmaların yarattığı riski minimize etmektir (Usta, 2008; 276–277).

3. Araştırmanın Amacı

Yüksek sabit yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacı bulunan turizm işletmelerinin yeni finansman tekniklerini kullanım düzeyi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu temel gayenin yanı sıra, finansman tekniklerinin sağlanabilme imkânları ve finansman tekniklerinin kullanımı sonucu ortaya çıkan avantajların ve dezavantajların belirlenmesi alt amaçlar olarak ön görülmüştür.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu temel amaç ve alt amaçlar doğrultusunda nicel bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler anket tekniği ile sağlanmıştır. Anket soruları 3 bölüm olarak hazırlanmıştır. İlk bölümde finansman teknikleriyle ilgili bilgi düzeyini ölçmeye yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise finansman tekniklerinin kullanımı, sağlanabilme imkânları ve bu tekniklerin avantaj ve dezavantajlarına ilişkin sorular yer almaktadır. Son bölümde ise katılımcılara demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yöneltilmiştir.

5. Araştırmanın Evreni/Örnekleme

Araştırmanın evreni oluşturulurken Türkiye'yi temsil edebilecek metropol bir kent olan, turizm endüstrisinin 6 farklı kolunun temsilcilerini taşıyan ve araştırmanın yapılabirliği açısından kolaylık sağlayan İzmir ili ve ilçeleri olarak belirlemiştir. İzmir'de faaliyet gösteren bütün turizm işletmelerine ulaşmak ve veri elde etmek, zaman ve maliyet açısından zor olacağı için sektörde ön plana çıkmış, kendi derecelendirme gruplarına göre ön sırada gelen (5 yıldızlı oteller ya da A grubu seyahat acenteleri gibi) işletmeler tercih edilmiştir. Araştırma finansman tekniklerini kullanan turizm işletmelerini kapsayacağından bu işletmelerin seçiminde de ayrıma gidilmiştir. İşletme büyüklükleri ve finansman ihtiyaçları göz önünde bulundurularak araştırma kapsamı 5 yıldızlı otel işletmeleri ve A grubu seyahat acenteleri ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda İzmir ili ve ilçelerinde 12 adet 5 yıldızlı otel işletmesi ve 288 adet A grubu seyahat acentesi araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşmanın zaman ve maliyet açısından zorluğu örnekleme yöntemine başvurulmasını gerektirmiştir. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde olasılığa dayalı örnekleme

yöntemlerinden basit tesadüfi örnekleme yöntemi (Altunışık ve diğ., 2007) kullanılmıştır. Sekaran (2003: 294) çalışmasında, örneklem büyüklüğü tablosuna göre evren büyüklüğü 300 olan bir araştırmada örneklemin, evreni temsil edebilmesi için yeterli örneklem büyüklüğünün 169 olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede araştırma kapsamında bulunan 300 işletmeye gönderilen anket çalışmasından 54 adet cevaplanmıştır. Bu sayı örneklemin %32'sini oluşturmaktadır.

6. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada katılımcılardan elde edilen veriler SPSS 17.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin öncelikle güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenirlik analizi, anket sorularının iç tutarlılığını göstermektedir. Literatürde anketin güvenilirliği için hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2006: 170–171). Güvenilirlik analizi sonucu Cronbach's Alpha değeri 0,766 (n=37), olarak tespit edilmiştir. Bu değer 0,70'ten yüksek olması anket soruları arasında iç tutarlılığın varlığını göstermektedir.

Verilere daha sonra frekans ve farklılık analizleri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir.

Araştırma grubu 10 adet otel işletmesi ve 44 adet seyahat acentesi olmak üzere 54 işletmeden oluşmaktadır ve bu işletmelerin tamamı tüm yıl boyunca faaliyet göstermektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Finansman Teknikleri ve Türev Ürünleri ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyleri

	İFADELER	Katılıyorrum		Kararsızım		Katılmıyorum	
		F	%	F	%	F	%
Finansal Teknikler ve Türev Ürünler Bilgi Düzeyi		F	%	F	%	F	%
1	Finansal kiralama (Leasing) hakkında bilgi sahibiyim.	54	100	0	0	0	0
2	Factoring hakkında bilgi sahibiyim.	48	88,9	6	11,1	0	0
3	Forfaiting hakkında bilgi sahibiyim.	48	88,9	6	11,1	0	0
4	Risk sermayesi hakkında bilgi sahibiyim.	51	94,4	3	5,6	0	0
5	Forward sözleşmeleri hakkında bilgi sahibiyim.	51	94,4	3	5,6	0	0
6	Futures sözleşmeleri hakkında bilgi sahibiyim.	51	94,4	3	5,6	0	0
7	Opsiyon sözleşmeleri hakkında bilgi sahibiyim.	54	100	0	0	0	0
8	Swap sözleşmeleri hakkında bilgi sahibiyim.	51	94,4	3	5,6	0	0
9	Barter sistemi hakkında bilgi sahibiyim.	51	94,4	3	5,6	0	0
10	Finansal kiralama (Leasing) ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	6	11,1	9	16,7	39	72,2
11	Factoring ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	6	11,1	9	16,7	39	72,2
12	Forfaiting ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	3	5,6	9	16,7	42	77,8
13	Risk sermayesi ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	3	5,6	9	16,7	42	77,8
14	Forward ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	6	11,1	9	16,7	39	72,2
15	Future ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	3	5,6	9	16,7	42	77,8
16	Opsiyon ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	3	5,6	9	16,7	42	77,8
17	Swap ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	3	5,6	9	16,7	42	77,8
18	barter ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri takip ederim.	3	5,6	9	16,7	42	77,8

Araştırmaya katılan turizm işletmelerinin, finansman teknikleri hakkındaki bilgi düzeyini ölçmeye yönelik yargılara katılım düzeylerine ilişkin verdikleri cevaplar Tablo 1’de verilmiştir. Buna göre, finansal tekniklerden leasing ve türev ürünlerden opsiyonlar

hakkında tüm işletmeler bilgi sahibidirler. Factoring ve forfaiting ise hakkında en az bilgi sahibi olunan (% 88,9) finansal tekniklerdir. Finansal teknikler ve türev ürünler hakkında bilgi sahibi olmayan işletme bulunmamaktadır. Finansal teknikler ve türev ürünler ile ilgili gelişmeleri takip etmelerine ilişkin sorulara ise verilen yanıtlarda en fazla leasing, factoring ve forward sözleşmelerinin (% 11,1) takip edildiği görülmektedir. Forfating, risk sermayesi, futures, opsiyon, swap ve barter'a ilişkin gelişmeleri takip etmeyenlerin oranı % 77,8, diğer araçları takip etmeyenlerin oranı ise % 72,2'dir. Katılım genel olarak finansman teknikleri ve türev ürünler hakkında bilgilerinin mevcut olduğu fakat bu tekniklerde ve ürünlerde ki yenilikleri ve gelişmeleri takip etmedikleri görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Türev Ürünlerin Kullanımı ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyleri

	İFADELER	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Kesinlikle Katılmıyor	
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
	Turizm İşletmelerinde Türev Ürünlerin Kullanımı										
1	Ülkemizdeki ekonomide yaşanan belirsizliklerden dolayı meydana gelen risklerden korunmak için türev ürünler kullanılmaktadır.	0	0	48	88,9	3	5,6	3	5,6	0	0
2	İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla döviz kuru riskinden korunabilmektedir	0	0	42	22,2	0	0	12	77,8	0	0
3	İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla gelirlerdeki azalmayı önleyebilmektedir.	0	0	48	88,9	0	0	6	11,1	0	0
4	İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla giderlerdeki artışları önleyebilmektedir.	0	0	48	88,9	0	0	6	11,1	0	0
5	Turizm sektöründe en çok kullanılan finansman tekniği türev ürünlerdir.	0	0	48	88,9	0	0	6	11,1	0	0
6	Türev ürünler yüksek maliyetli olduğundan tercih edilmemektedir.	0	0	2	3,7	7	13	45	83,3	0	0
7	Türev ürünlerde aracı kuruluşlar elde edilecek karı azaltmaktadır.	3	5,6	37	68,5	6	11,1	5	9,3	3	5,6
8	İşletme girdilerindeki fiyat artış riskleri, işletmeleri türev ürünlere yönelmektedir.	0	0	41	75,9	4	7,4	9	16,7	0	0

Araştırmaya katılan turizm işletmelerinin, türev ürünleri kullanımını ölçmeye yönelik yargılara katılım düzeylerine ilişkin verdikleri cevaplar Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre, turizm işletmelerinin % 88,9’u “Ülkemizdeki ekonomide yaşanan belirsizliklerden dolayı meydana gelen risklerden korunmak için türev ürünler, kullanılmaktadır”, “İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla gelirlerdeki azalmayı önleyebilmektedir.”, “İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla giderlerdeki artışları önleyebilmektedir.” ifadelerine katılmaktadır. Anketi yanıtlayanların % 77,8’i türev ürünler aracılığı ile döviz kuru riskinden korunmanın mümkün olabileceği yargısına katılmamaktadırlar. Türev ürünlerin maliyetli olduğu için tercih edilmediği ifadesine 45 kişi (%83,3) katılmamaktadır. Türev ürünlerde aracı kuruluşların işletme karının azalttığı ifadesine; % 5,6 “kesinlikle katılıyorum”, % 68,5 “katılıyorum”, %11,1 “kararsızım”, % 9,3 “katılmıyorum”, % 5,6 “kesinlikle katılmıyorum” yanıtı alınmıştır. İşletme girdilerindeki fiyat artış risklerinin işletmeleri türev ürünlere yönelttiği ifadesine %75,9 katılıma karşı %16,7 karşıt görüş mevcuttur. Türev ürünlerin sayesinde ekonomideki belirsizliklerden korunmakta, gelirlerindeki azalışları ve giderlerindeki artışları önleyebilmekte fakat döviz kuru riskinden sakınamamaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Finansal Teknikleri Kullanımıyla İlgili Yargılara Katılım Düzeyleri

İFADELER		Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Turizm İşletmelerinde Finansal Tekniklerinin Kullanımı		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1	Finansman teknikleri fon ihtiyacını karşılamak için önemlidir.	2	3,7	46	85,2	0	0	6	11,1	0	0
2	Yatırım ve finansman kararlarının alınmasında finansman tekniklerinin önemli bir etkisi vardır.	4	7,4	38	70,4	0	0	12	22,2	0	0
3	Finansman tekniklerinin maliyetli oluşu işletmeleri öz kaynaklarla finansmana yöneltmektedir.	5	9,3	17	31,5	3	5,6	29	53,7	0	0
4	Yatırım kararı alınırken öz kaynaklarla	7	13	24	44,4	4	7,4	16	29,6	3	5,6

	finansmanın maliyetli olması işletmeleri finansman tekniklerinden yararlanma yoluna yöneltmektedir.										
5	Finansman tekniklerinin sağlanabilme imkânının düşük olması bu tekniklerin kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir.	4	7,4	5	9,3	3	5,6	42	77,8	0	0
6	İşletme için satın alınacak makine ve teçhizatların maliyetlerinin yüksek oluşu işletmeleri finansal kiralamaya yöneltmektedir.	5	9,3	40	74,1	6	11,1	3	5,6	0	0
7	İşletmenin alacağına finansman tekniklerince garanti altına alınması işletmeleri factoring veya forfaiting kullanımına yöneltmektedir.	23	42,6	25	46,3	3	5,6	3	5,6	0	0
8	Yüksek tutarlı yatırımları gerçekleştirmek için işletmeler risk sermayesine gereksinin duyarlar.	0	0	34	63,0	6	11,1	14	25,9	0	0
9	Barter sistemi etkin bir satış ve nakit çıkışı gerektirmeyen bir ödeme yöntemi olması nedeni ile tercih edilmektedir.	0	0	46	85,2	5	9,3	3	5,6	0	0
10	Turizm teşviklerinin arttığı dönemlerde turizm yatırımları daha cazip olmaktadır.	0	0	48	88,9	0	0	6	11,1	0	0
11	Maliyeti düşük fonlara ihtiyaç duyan işletmeler finansman tekniklerini kullanmaktadırlar.	7	13,0	44	81,5	0	0	3	5,6	0	0

Araştırmaya katılan turizm işletmelerinin, finansman tekniklerini kullanımını ölçmeye yönelik yargılara katılım düzeylerine ilişkin verdikleri cevaplar Tablo 3'de verilmiştir. Buna göre, turizm işletmelerinin fon ihtiyacının karşılanmasında finansman tekniklerinin önemli olduğu ifadesine 2 kişi (% 3,7) “kesinlikle katılıyorum” 46 kişi (% 85,2) “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Yatırım kararlarının alınmasında finansman tekniklerinin kesinlikle önemli olduğunu (%7,4) ve önemli olduğunu (% 70,4) düşünenler ankete katılanların %77,8’ini oluşturmaktadır. “Finansal tekniklerin maliyetli oluşu işletmeleri öz kaynakla finansmana yöneltmektedir” ifadesine “tamamen katılan” ve “katılan” 22 kişi (%40,8) varken “katılmayan” 29 kişi (%53,7)

bulunmaktadır. “Öz kaynakla finansmanın maliyetli oluşu işletmeleri finansal tekniklere yöneltmektedir” ifadesine ise katılan veya kesinlikle katılanların oranı %57,4, katılmayan veya kesinlikle katılmayanların oranı %35,2’dir. Bu soru da 4 kişi (%7,4) kararsız olduğunu beyan etmiştir. Ankete katılanların % 77,8’i finansman tekniklerinin sağlanabilmesi imkânının düşük olduğu ifadesine katılmamaktadır. “Satın alınacak makine ve teçhizatların maliyetinin yüksek olması, işletmeleri finansal kiralamaya yöneltmektedir” ibaresine 40 kişi (74,1) “katılıyorum”, 5 kişi de (%9,3) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. “Alacakların garanti altına alınması işletmeleri factoring ve forfaiting işlemlerine yöneltir.” sorusuna araştırma anketini cevaplandıranların %42,6’si “kesinlikle katılıyorum”, %46,3’ü “katılıyorum” yanıtını vermiştir. İşletmelerin yüksek tutarlı yatırımları gerçekleştirmek için risk sermayesine gereksinim duydukları ifadesine 34 kişi (%63), katılırken, 14 kişi (%25,9) olumsuz görüş belirtmiştir. Araştırmaya katılanların %85,2’si “barter sisteminin etkin bir satış ve nakit çıkışı gerektirmeyen ödeme yöntemi olması nedeni ile tercih edilmektedir” ifadesine katıldığını belirtmiştir. “Düşük maliyetli fonlara ihtiyaç duyan işletmeler finansman tekniklerini kullanmaktadırlar” ifadesine 7 kişi (%13,0) “kesinlikle katılıyorum”, 44 kişi (%81,5) “katılıyorum” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Demografik Özelliklerine ilişkin Analizi

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Bay	49	90,7
	Bayan	5	9,3
Yaş grubu	20–24	-	-
	25–34	10	18,5
	35–44	18	33,3
	45–54	23	42,6
	55 yaş ve üstü	3	5,6
İşletmedeki deneyim süreniz	1 yıldan az	-	-
	1–5	18	33,3
	6–10	13	24,1
	11 ve üzeri	23	42,6
Eğitim	İlköğretim	-	-
	Orta öğretim	15	27,8
	Ön lisans	15	27,8
	Lisans	24	44,4
	Lisansüstü	-	-
Mesleki Unvan	Mali işler müdürü	15	27,8
	Muhasebe müdürü	18	33,3
	Muhasebe şefi	3	5,6
	Muhasebe elemanı	18	33,3

Tablo 4'e göre, araştırmaya katılan kişilerin özellikleri incelendiğinde önemli bir çoğunluğunun (%90,7) erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin %18,5'inin 25-34 yaş, %33,3'ünün 35-44 yaş, 42,6'sının 45-54 yaş aralığında olduğu görülmektedir. İşletmedeki deneyim süreleri incelendiğinde 18 kişi (%33,3) 1-5 yıllık, 13 kişi (%24,1) 6-10 yıllık, 23 kişi de (%42,6) 11 ve üzeri yıllık tecrübeye sahiptir. Araştırma grubunun eğitim durumları incelendiğinde %27,8'inin ortaöğretim, %27,8'inin önlisans ve %44,4'ünün lisans mezunu olduğu görülmektedir. Mesleki unvanlarına bakıldığında 15 kişinin (%27,8) mali işler müdürü, 18 kişinin (%33,3) muhasebe müdürü, 3 kişinin (%5,6) muhasebe şefi ve 18 kişinin (%33,3) muhasebe elemanı olarak görev yaptığı görülmektedir.

Tablo 5: Finansman Teknikleri ve Türev Ürünlerin Kullanımı

	Frekans	Yüzde (%)
Finansal kiralama (leasing)	54	100
Factoring	4	7,4
Forfaiting	-	-
Risk sermayesi	2	3,7
Forward	31	57,4
Swap	10	18,5
Futures	26	48,1
Opsiyon	5	9,2
Barter	2	3,7
Diğer	12	22,2

Araştırmaya katılan işletmelerin finansman tekniklerini ve türev ürünleri kullanımına ilişkin sonuçlar Tablo 5'te incelenmiştir. Buna göre; araştırmaya katılan işletmelerin tamamı finansal kiralama yapmaktadır. Sırasıyla forward sözleşmeleri 31 (%57,4), futures sözleşmeleri 26 (%48,1), swap sözleşmeleri 10 (%18,5), opsiyon sözleşmeleri 5 (%9,2), factoring işlemleri 4 (%7,4), risk sermayesi ve barter sistemi 2 (%3,7) işletme

tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca forfaiting işlemi araştırmaya katılan işletmeler tarafından kullanılmamaktadır.

Araştırmada, anket çalışmasını cevaplayan katılımcıların, demografik faktörler ile ifadelerle katılım düzeyleri arasında fark olup olmadığı, fark yoksa ortak görüşlerin ne olduğu, fark varsa farkın yönünün ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. İkili karşılaştırmalar için t, ikiden fazla karşılaştırmalar için anova testi yapılmıştır. Analizler %5 anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu sebeple değerlendirmeler, sign değeri 0,05'ten küçükse “farklılık var”, sign değeri 0,05'ten büyükse “farklılık yok” biçimindedir.

Tablo 6: Katılımcıların Cinsiyetlerine göre İfadelere Katılım Düzeylerinde Farklılığın Olup Olmadığına İlişkin Analiz

İfadeler	Sign Değeri	Farklılık
İşletme için satın alınacak makine ve teçhizatların maliyetlerinin yüksek oluşu işletmeleri finansal kiralamaya yöneltmektedir.	0,033	<0,05 farklı düşünüyorlar

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre ifadelerle katılım düzeylerinde farklılık olup olmadığı belirlenmiştir. “İşletme için satın alınacak makine ve teçhizatların maliyetlerinin yüksek oluşu işletmeleri finansal kiralamaya yöneltmektedir” (0,033) ifadesine katılımcıların cinsiyetlerine göre farklı düşündükleri tespit edilmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların Yaşlarına göre İfadelere Katılım Düzeylerinde Farklılığın Olup Olmadığına İlişkin Analiz

İfadeler	Sign Değeri	Farklılık
Finansal kiralama (Leasing) ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
Factoring ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
Forward ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
Ülkemizdeki ekonomide yaşanan belirsizliklerden dolayı meydana gelen risklerden korunmak için türev ürünler kullanılmaktadır.	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla döviz kuru riskinden korunabilmektedir	0,007	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla gelirlerdeki azalmayı önleyebilmektedir.	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla giderlerdeki artışları önleyebilmektedir.	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar
Turizm sektöründe en çok kullanılan finansman tekniği türev ürünlerdir.	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar
Türev ürünlerde aracı kuruluşlar elde edilecek karı azaltmaktadır.	0,010	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletme girdilerindeki fiyat artış riskleri, işletmeleri türev ürünlere yönelmektedir.	0,006	<0,05 farklı düşünüyorlar
Yatırım kararı alınırken öz kaynaklarla finansmanın maliyetli olması işletmeleri finansman tekniklerinden yararlanma yoluna yönelmektedir.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletmenin alacağına finansman tekniklerince garanti altına alınması işletmeleri factoring veya forfaiting kullanımına yönelmektedir.	0,001	<0,05 farklı düşünüyorlar
Barter sistemi etkin bir satış ve nakit çıkışı gerektirmeyen bir ödeme yöntemi olması nedeni ile tercih edilmektedir.	0,005	<0,05 farklı düşünüyorlar
Maliyeti düşük fonlara ihtiyaç duyan işletmeler finansman tekniklerini kullanmaktadırlar.	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların yaşlarına göre ifadelerle katılım düzeylerinde farklılık olup olmadığı belirlenmiştir. Tablo 7’de katılımcıların farklı düşündükleri

ifadeler sıralanmıştır. Tespit edilen farklılığın 35–44 yaş grubundaki katılımcılardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Tablo 8: Katılımcıların Eğitimlerine göre İfadelere Katılım Düzeylerinde Farklılığın Olup Olmadığına İlişkin Analiz

İfadeler	Sign Değeri	Farklılık
Finansal kiralama (Leasing) ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,016	<0,05 farklı düşünüyorlar
Factoring ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,016	<0,05 farklı düşünüyorlar
Forfaiting ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
Risk sermayesi ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
Forward ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,016	<0,05 farklı düşünüyorlar
Future ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
Opsiyon ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
Swap ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
Barter ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,002	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletme girdilerindeki fiyat artış riskleri, işletmeleri türev ürünlere yöneltilmektedir.	0,027	<0,05 farklı düşünüyorlar
Yatırım kararı alınırken öz kaynaklarla finansmanın maliyetli olması işletmeleri finansman tekniklerinden yararlanma yoluna yöneltilmektedir.	0,008	<0,05 farklı düşünüyorlar
Yüksek tutarlı yatırımları gerçekleştirmek için işletmeler risk sermayesine gereksinin duyarlar.	0,008	<0,05 farklı düşünüyorlar
Maliyeti düşük fonlara ihtiyaç duyan işletmeler finansman tekniklerini kullanmaktadırlar.	0,010	<0,05 farklı düşünüyorlar

Tablo 8 incelendiğinde, katılımcıların eğitimlerine göre ifadelerle katılım düzeylerinde farklılık olup olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların Tablo 8’de sıralanan ifadelerde

farklı düşünceye sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu farklılığın ön lisans mezunu katılımcılardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Tablo 9: Katılımcıların Deneyim Sürelerine göre İfadelere Katılım Düzeylerinde Farklılığın Olup Olmadığına İlişkin Analiz

İfadeler	Sign Değeri	Farklılık
Factoring hakkında bilgi sahibiyim.	0,001	<0,05 farklı düşünüyorlar
Forfaiting hakkında bilgi sahibiyim.	0,001	<0,05 farklı düşünüyorlar
Risk sermayesi hakkında bilgi sahibiyim.	0,044	<0,05 farklı düşünüyorlar
Forward sözleşmeleri hakkında bilgi sahibiyim.	0,044	<0,05 farklı düşünüyorlar
Futures ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,044	<0,05 farklı düşünüyorlar
Swap ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,044	<0,05 farklı düşünüyorlar
Barter ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ederim.	0,044	<0,05 farklı düşünüyorlar
Ülkemizdeki ekonomide yaşanan belirsizliklerden dolayı meydana gelen risklerden korunmak için türev ürünler kullanılmaktadır.	0,001	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla döviz kuru riskinden korunabilmektedir	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla gelirlerdeki azalmayı önleyebilmektedir.	0,001	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletmemiz türev ürünler aracılığıyla giderlerdeki artışları önleyebilmektedir.	0,001	<0,05 farklı düşünüyorlar
Turizm sektöründe en çok kullanılan finansman tekniği türev ürünlerdir.	0,001	<0,05 farklı düşünüyorlar
Türev ürünlerde aracı kuruluşlar elde edilecek karı azaltmaktadır.	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar
İşletme için satın alınacak makine ve teçhizatların maliyetlerinin yüksek oluşu işletmeleri finansal kiralamaya yöneltmektedir.	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar
Barter sistemi etkin bir satış ve nakit çıkışı gerektirmeyen bir ödeme yöntemi olması nedeni ile tercih edilmektedir.	0,000	<0,05 farklı düşünüyorlar
Turizm teşviklerinin arttığı dönemlerde turizm yatırımları daha cazip olmaktadır.	0,001	<0,05 farklı düşünüyorlar

Tablo 9 incelendiğinde, katılımcıların deneyim sürelerine göre ifadeler katılımlarında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Tablo 9’da sıralanan ifadeler üzerinde katılımcıların farklı düşündükleri tespit edilmiştir. Farklığın 6-10 yıl arasında deneyime sahip olan katılımcılardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

7. Sonuç ve Öneriler

Ekonomide yaşanan gelişmeler, finans piyasalarında farklı alternatiflerle finansman sağlama ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilen yeni finansal yöntemler farklı sektörler de yoğun rağbet görmüştür.

Bu finansal yöntemler, finansal teknikler ve türev ürünler olarak iki boyutta incelenmiştir. Finansal teknikler genel olarak, finansman sağlamaya ve nakit akımını yönetmeye yönelik iken, türev ürünler ise işletmenin piyasada var olan belirsizlikten arındırılmasını amaçlamaktadır. Süreklilik sağlamak ve büyümek amacıyla güçlü bir finansal yapıya sahip olmak isteyen işletmelerin yeni finansman tekniklerinin bileşiminden faydalanması, uygun fon bulma, zaman tasarrufu ve maliyet açılarından önem arz etmektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, çalışma kapsamındaki işletmelerin büyük bir çoğunluğunun finansal teknikler ve türev ürünler hakkında bilgi sahibi olduğu fakat bu araçlarda yaşanan gelişmeleri takip etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum işletmelerin gelişmeleri yakından takip etmek yerine, finansman ihtiyaçları olduğu zaman konu hakkında araştırma yapmayı tercih etmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. En çok tercih edilen finansman tekniğinin finansal kiralama (leasing) olduğu görülmüştür. Bunun en büyük nedenlerinin başında finansal kiralama yoluyla elde edilen makine ve teçhizatların satın alma yoluyla elde edilenlerden daha düşük maliyetli olması ve finansal kiralama yolu ile makine ve teçhizatların sağlanabilme imkânının daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışmada türev ürünler ile gelirlerdeki azalmanın ve giderlerdeki artışların önlenebileceği fakat döviz kuru riskinden tam bir korunmanın sağlanamayacağı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca, işletmelerin literatürde tartışılan finansal tekniklerin sağladığı avantajlara genel olarak katıldıkları tespit edilmiştir. Hem öz kaynaklarla finansmanın maliyetli oluşu hem de finansal teknikler ile finansmanın maliyetli oluşu konularında katılımcıların genel bir

kanısının bulunmadığı, bu konuda karşıt görüşlerin yaklaşık olarak eşit dağılmakta olduğu görülmüştür. Son olarak da, katılımcıların deneyim süreleri, eğitim durumları ve yaşlarına göre ifadelerle katılım düzeylerinde farklılığın olup olmadığı analiz edilmiş ve 6-10 yıl deneyime sahip olanların, ön lisans mezunlarının ve 35-44 yaş aralığında olan katılımcıların yöneltilen ifadelerle katılımlarının farklı olduğu görülmüştür.

Araştırmada elde edilen bulguların ve kullanılan ölçeklerin bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada kullanılan ölçek farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere de uygulanabilir. İşletmeler bu ölçek aracılığıyla, finans dünyasında yaşanan gelişmeler hakkında bilgi sahibi olabilecek ve farkındalıklarını rakip işletmeler ile mukayese edebileceklerdir. Araştırmanın sınırlılığı, araştırmanın İzmir ili ve ilçelerinde faaliyet gösteren 5 yıldızlı otel işletmeleri ve A grubu seyahat acentalarında gerçekleştirilmiş olmasıdır. Diğer bir sınırlılığı ise turizmin alt endüstrileri olan yiyecek içecek ve eğlence işletmelerinin çalışma kapsamı dışında tutulmasıdır. İlerde yapılacak çalışmalar için araştırmacılara farklı bölgelerde bulunan turizm işletmeleri dikkate alınarak daha fazla sayıda işletmeyi içeren daha geniş kapsamlı araştırmalar yapılması önerilebilir. Öte yandan bu çalışmanın ölçekleri, farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler içinde uygulanabilir.

Kaynakça

- Acworth, W. ve Burghardt, G. (2010), *2009 Derivatives Exchange Volume Webinar*, FIA, March, 2010
- Akgüç, Ö.,(1998), *Finansal Yönetim*, 7. Baskı, İstanbul: Avcıol Basımevi.
- BDDK, (2010), Leasing, <http://ebulten.bddk.org.tr/BDMKBulten/Basit.aspx>, Haziran, (E.T. 15.07.2010).
- Bulut, E. (2000), Türk Turizminin Dünya'daki Yeri ve Dış Ödemeler Bilançosuna Etkisi, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (3), ss.71-86
- Büyüköztürk, Ş. (2006), *İstatistik Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorumu*, 6.Baskı, İstanbul: Pegem Yayıncılık.
- Ceylan, A. (2003), *Finansal Teknikler*, 5. Baskı, Bursa: Etkin.
- Ceylan A. ve Korkmaz T. (2008), *İşletmelerde Finansal Yönetim*. (10.Baskı), Bursa: Ekin Kitabevi.
- Chambers, N. (2007), *Türev Ürünler*, 2. Basım, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Çeken, H. (2008), Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (2), ss. 293-306
- Demir, C. (2004), A Profile of Turkish Tourism, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 16 (5), pp. 325–328.
- Hirtle, B. (2007), Credit Derivatives and Bank Credit Supply, *J. Finan. Intermediation*, 18 (2009) 125–150.
- Jolliffe, L. and Farnsworth R.(2003), Seasonality in Tourism Employment: Human Resources Challenges, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 15 (6), pp. 312-316.
- Karasioğlu, F. (2001), İşletme Kaynaklarının Etkin Kullanılması Açısından Finansal Kiralama ve Muhasebe Uygulaması, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:3.
- Kaşlı, M. (2006), Konaklama İşletmelerinde Bilgi Teknolojilerinin Pazarlama Aracı Olarak Kullanımı: Balıkesir'de Bir Araştırma, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kırılıoğlu, H., Akaytay, A., ve Bağdat, A., (2005), Bir Alternatif Finansman Modeli: Barter İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi, *Journal of Qafqaz University Spring*, 15, ss. 20-34.
- Mallin, C.; Yong, K. ve Reynolds, M. (2001), Derivatives Usage In UK Non-Financial Listed Companies, *The European Journal of Finance*, 7, 63–91.
- Öncü, M.A., Çatı, K., Beşiroğlu, M.,(2008), *Finansal Kiralama (Financial Leasing): İstanbul'daki Havayolu Şirketlerinde Bir Araştırma*, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 5 (1).

- Özalp, P. (2003), Türev Piyasalarının Finansal Sistemin İşleyişi İçindeki Rolü: Türkiye’de Bu Piyasalara İşlerlik Kazandırma Çalışmaları, *Uzman Yeterlilik Tezi*, T. C. Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Poyraz, E., Engin, K., Bulut, Z.A., (2006), Konaklama İşletmelerinin Çağdaş Finans Tekniklerinden Yararlanma İmkanları (Güney Ege- Akdeniz Örneği), *Mevzuat Dergisi*, 8 (99).
- Sekeran, U. (2003), *Research Methods for Business: A Skill Building Approach*, 4.th Edition, U.S.A.: Hermitage Publishing Services.
- Soufani, K. (2001), The Role of Factoring in Financing UK SMEs: A Supply Side Analysis, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 8 (1), pp. 37–46.
- Türkiye Bankalar Birliği (2010), Finansal Kiralama Sektörü Sorunlar ve Öneriler.
- Usta, Ö.(2008), *İşletme Finansı ve Finansal Yönetim*, 3. Baskı, İstanbul: Detay.
- Usta, Ö.(2009), *Genel Turizm*, Ankara: Detay Yayıncılık
- Ünlüören, K. ve Tayfun, A. (2009), Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (27), s.s. 1-17
- Yavuz, M. (2008), İhracatta Alternatif Finansman Teknikleri, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara.